

Första besöket i en långfäbod.

Jag minns första gången jag fick följa med farfar och farmor till deras långfäbod Säxa, som ligger ungefär en halv mil söder om Vimo järnvägsstation. Det var omkring 1890, då Mora-Vänerns järnväg var under byggnad, och det var mycket rallare utmed banan. Farfar och farmor hade tre fäbodar på den tiden, och av dessa var Säxa långfäbod. Gesunda var då hemfäbodställe.

Vallkullan i Säxa hade skickat bud hem att två kor kommit bort. Det var nu tid att flyta hem med kreaturen från fäboden, farfar och farmor skulle dit ett par dagar i förväg och försöka leta rätt på korna, och jag fick följa med. På morgonden gick vi från Gesunda efter en dålig vagnsväg till Rossberg, som var deras andra fäbod. Där bortom vidtog en upptrampad stenig stig, en s.k. buförsväg, som ledde till olika långfäbodar i utskogen och föreföll oändligt lång, i synnerhet första gången man gick den. Stigen gick först över en lång hed och förbi ett stort stenblock¹, och därtill satt en gammal Mora-klocka på en stolpe. Stenen kallas "Malibambo" (Malins kyrka) efter helgonet Malin, som enligt sägnen tillsammans med andra solleröbor var på flykt undan digerdöden på 1300-talet, höll gudstjänst vid den stora stenen och sedan dukade under för pesten och blev begravd här i närheten.

Längre bort gick stigen förbi Långsjön, och där satte vi oss på en sten för att vila och äta vår matsäck. I sjön växte stora, vita näckrosor, de vackraste jag någonsin sett, och jag plockade några av dem. Så gick färden förbi den idylliska Sundsjön med sitt "fiskhus" vid utloppet, till fäbodstället Lindan, där vallkullan just kom hem från vallningen i skogen. När vi vilat en stund fortsatte vi förbi Räjsjön,

ochdär skildes vi åt. Farmor gick vägen till Säxa, farfar och jag gick runt sjön för att leta efter de bortsprungna korna.

Vi gick upp över Bäsnaaberget och letade, sedan kom vi till fäboden med samma namn. Den sommaren var det inga vallkullor där med kreatur utan bara rallare. Dörren stod öppen i en stuga, och när vi tittade in stod där en karl och kokade kaffe. Farfar frågade om de sett till korna och fick till svar, att de sett två kor men inte den dagen. Rätt som det var kom en hel hop mannar in i stugan, arbetet var slut för dagen. Jag var rysligt rädd för rallarna efter allt jag hört berättas om dem, och jag manade på farfar att vi skulle ge oss i väg.

Vi kom till Säxa kl. 9 på kvällen, och då var det mörkt. Jag kan se än i dag hur det såg ut. När vi kom in i stugan, lyste det från brasan i spisen, och vallkullan kom från mjölkstugan med en stor träbytta full med mjölk, som hon hällde i en gryta vid spisen. Det skulle bli ost. En man satt på en bänk och kärnade smör i en stor, laggad träkärna, en "tjinn-ok", så det bullrade i den tjocka grädden, när staven drogs upp och ner ("ä va ljoder i otjim"). Jag hade knappast sett så mycket mjölk och grädde förut.

Nästa morgon fick jag följa med en bit på väg, när de gick till skogen med kreaturen, sen fick jag följa med till skogen och samla renlav och se hur det gick till att av denna bygga upp mossgubbar, "muså-kaller", som sedan fick stå kvar på platsen till vintern, då de kördes hem och användes till kreatursfoder. — Ja, det var en upplevelse för mig, min första kontakt med långfäboden — men inte den sista!

Kulåra april 1956
Anna Mattsson